K

APOLOGIA
WTORA

Kàlendarzá Rzymskiego Powszechnego,

Zá Synodálnym Roskazániem

Jáśnie Wielmożnego

I. M. X. ANDRZEIA

GEMBICKIEGO

Z LASKI BOZEY

BISKVPA LVCKIEGO

Nápisána

Przez X. IANA BROSCIVSZA, Artium & Medicinæ Doctorem, Sacræ Theologiæ Baccalaureum, & Professorem in Academia Cracouiensi, *Plebana Miedzyrzeckiego,*

Do zacnego Narodu Ruskiego:

Ná pokazánie słusznośći wywodow

O *Kálendarzá Stárego błędàch,*

Podánych

Od Wielebnego Oyca KASSIANA SAKOWICZA *Archimandrity Dubinskiego, Vnita.*

Anno 1641.

NAIASNIEYSZEMV Y NIEZWYCIE-
ZONEMV PANV PANV

WŁADISŁAWOWI IV.

Z LASKI BOZEY

Krolowi Polskiemu y Szwedzkiemu &c. &c.

DO Naiáśnieyszego Máiestatu Wászey Krole-
wskiey Mći Páná mego Miłośćiwego pismo to
krotko zebráne pokornie oddáie. Máłe w prá-
wdźie/ ále ku pożytkowi zacnemu narodowi Ru-
skiemu/ poddánym W Krolew. M. Páná mego Miło-
śćiwego może bydź/ w tych trudnośćiách/ ktore o sporządze-
niu czásow / y Swiąt Kośćielnych/ procz wywodow słu-
sznych y poważnych/ ludźie Jedności świętey przeczni wno-
szą. A ieśli w Kalendárzu przeczni są y refractarij : iá-
ko w Artikułách Wiáry Swiętey ná ktorych zbáwienie Dusz
krwią nádrogą Chrystusá Páná odkupionych należy prze-
cznieyszy nie będą? Wyráźnie o tym Wielebny Meletius
Smotrycki z sámey experienciey pisał/ doznawszy ná co sie
iuż zániosło/ záchoway Boże. Ezechias y Jozias w stárym
Zakonie stáránie wielkie czynili/ áby Pascha zániedbáne we-
dług roskazánia Bożego święcone było. W Chrześćiáń-
stwie záś wielki Constantinus, y po nim Theodosius, Mar-
tianus pobożni Cesárze ták w tym prácowáli áby Kanony
Concilium Nicenskiego záchowáne były / świádczą Ko-
śćielne Historie. Vstąpiły potym w prawdźie/ od słusznych
termi-

terminow czásy/ wßákże po długich dispputácíách popráwione y sporządzone są: porządku iednák dobrego w świętach niektorzy iednośćią się świątá ßczyczący/ co iest godno podziwienia/ nie rádzi widzą. Ja ábym snadź w Ruskim Kráiu dármo czásu nie trawił/ znośe ich obiectiones, y ießcze dáli inßy znośić vśiłuie/ poiętnośći ich się przysposobiáiąc/ zwłaßczá widząc iáko Jáśnie Wielmożny J. M. X. Biskup Łucki/ y inßy Pánowie zacni y pobożni prágną wśilnie/ y w tym prácuią áby ná rozßerzenie chwały Páná Bogá wßechmogącego/ y pożytek Rzeczypospolitey prawdziwe zjednoczenie vmysłow rostárgnionych stánęło. Do tego kresu tę máłą prácę moię sporządziłem / ktorą pod obronę Naiáśnieyßego Máiestatu Wáßey Krolewskiey Mćś Páná mego Miłośćiwego z vniżoną pokorą oddáię. Páná Bogá prosząc/ áby zá ßczęśliwego pánowánia Wáßey Krolewskiey Mośći/ Páná mego Miłośćiwego/ Narody wßystkie Słowieńskie z ktorych y Ruskie są/ iednostáynie stárożytną Słowieńską ßczerośćią (záżyie słow S. Páwłá) sine fermento, in azymis synceritatis & veritatis ná zbawienie Duß swoich Báránká wielkonocnego przyimowáli / y wßystkie Swiętá w iednośći świętey święćili. Zwłaßczá że (iáko wielki Constantinus ná Concilium Niceńskim mowił) Dissensiones in Ecclesia de dogmatib', multo sunt horribiliores quouis bello ciuili. Co áby w ták zacney Koronie/ y w Xięstwach przyległych nie było/ mądrość/ y ßczęśćie Wáßey Krolewskiey Mośći temu zábieży da Pan Bog. Zátym się vniżenie kłániam Naiáśnieyßemu Máiestatowi Wáßey Krolewskiey Mośći Páná mego Miłośćiwego.

iáko nanizszy poddany y Bogomodlca niegodny

X. IAN BROSCIVS
Pleban Miedzyrzecki.

APOLOGIA WTORA Kalendarza Rzymskiego Powſzechnego.

Menſis iſte vobis principium menſium. *Exodi* 12.

POkazałem w pierwßey Apologiey iáko świeto Wielkonocne vgruntowáne ieſt ná dwu Plánetách niebieſkich/ Słońcu y Mieśiacu/ przez Kánony świetego Concilium Niceńſkiego/ conformuiac śie pierwßemu Páſchy przez Moyzeßá zá roſkazániem Bożym postánowieniu/ y tám w pierwßy Apologiey rzecz byłá z Popámi Ruſkimi/ y zwierzchnośćia ich: w tey zaś przyidźie śie z Żydámi pomowić o Wielkiey nocy/ z ktorymi rozumiem łátwieyßa bedźie ſpráwá/ (gdyż śie pilniey vczą niżli Popi Ruſcy) ieśli tylko Kanonu y Reguły Páſchalney od ſámego Páná Bogá przez Moyzeßá podáney/ á nie Tálmutu omylnego Reguł posłucháć zechcą: o ktorych dawna Hebráyſka Synagogá záchowuiaca práwá Moyzeßowe áni myślił/ co śie iáwnie pokaże. Czeſto ſłyße przymowki/ á zwłáßczá od ludźi rożney religiey przećiwko Kálendarzowi/ gdy śie álbo Wielkanoc Żydowſka

tráfi

tráfi nierychło po Kátholickiey/ álbo pretko po Zydowskiey wielkieynocy Kátholicka przypada. Ktora obiectio y Kátholikom czásem ćiezka iest/ gdy vważáią postánowienie Páschy Exodi 12. y rozumieią iż tego tám postánowienia wteráźniey-szych Synágogách záwsze pilnuią. Pytałem sie rożnych Rábinow ieszcze w Weneciey: pytałem y innych z tego pokolenia/ ktorzy sie zá mego czá-su w Pádwiey Medicyny vczyli/ a było ich wiele dobrze Máthemátyke rozumieiacych/ iákaby też byłá anni Hebraici ratio. Vdawáli ia bowiem ludźie vczeni zá perfectissimā. Co ia chcac zrozu-mieć/ gdym ia poczał exáminowáć ad leges motu-um cælestiū, tandē zrozumiałem że o doskonáłość trudno/ gdy kto Kanonow stárych odstapi. Re-gułá wielkiey nocy Hebráyskiey w stárym Zako-nie iest opisána Exodi 12. Mensis iste vobis prin-cipium mensium: primus erit in mensibus anni. Támże dáliey: Primo mense quarta decima men-sis ad vesperam comedetis azyma vsq; ad diem vi-gesimam primam eiusdem mensis vsq; ad vesperā. A ktoryby ten primus mensis był pokázuie Deut: cap: 1. Obserua mensem nouarum frugum, & ver-ni primum temporis, vt facias Phase Domino Deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. Tákże przedtym

Exodi

Exodi 34. Septem diebus vesceris azymis, sicut præcepi tibi, in tempore mensis nouorum: mense enim verni temporis egressus es de Ægypto. Tu iuż potrzebá pilno vpátrowáć/ ieśli ten Kanon od Bogá podány záchowuią Zydzi w świeceniu Páschy: á to in gratiam Catholicorum ad consolationem; y zacnego Narodu Ruskiego wszystkich Schyzmátikow/ y Vnitow Kálendarzowi Rzymskiemu świątobliwie popráwionemu przecznych/ ad agnitionem veritatis, áby aduersarij obáczyli/ iáko się ná słábey y wątłey ściánie Hebráyskiey wspieráią/ zárzucáiąc nam ich Pásche. Zádawam to tedy Zydom iż niektorych lat Pásche odpráwuią/ nie według Kanonu Bożego przez Moyżeszá podánego. Niektore látá są gdy według roskazánia Bożego odpráwuią: ále bywáią záś drugie látá/ gdzie się názbyt myla/ y bácznieyszy z nich Rábinom swoim iáwny błąd zámiátáią. Náprzykład biorę Rok 1636. ktorego naprzod do Ruskiego Kráiu ná podlaszu przybyłem. Tego Roku Kátholicy według Canones Concilij Nicæni świecili Pásche die 23. Martij. Niech exáminuie kto zechce/ iáko słusznie y według cyclos Kośćielnych/ y według ráchunkow Tábuł Astronomicznych: Hebráyska záś Synágogá odpráwowáłá swoie Wilkanoc dwádześćia

y osm

y ośm dni po Kátholickiey Wielkieynocy: to ieſt dniá dwudźieſtego Aprilis, gdy iuż ab æquinoctio minęło dni trzydźieśći y ieden/ Ruś po nich w tydźień. Záiſte wielki mieśiąc: á Zydzi nie máią w ſwoim Kálendarzu tylko álbo 30. in plenis menſibus, álbo 29. in cauis. Słońce iuż ná ten czás było nie in Ariete, ále in Tauro in oppoſitione Lunæ. Co ieśli bywáło przed zburzeniē Jeruzalem niech czyta káżdy in libris antiquitatū Iudaicarum Ioſephi. Coż tedy zá przyczyná tákiego rozroznienia? Nayduie to/ v Authorow ktorzy o Roku Hebráyſkim piſzą/ że v Zydow dwoiákie Páſchá było: iedno Mosaicum, drugie Iudaicum: Przyczyná tá ieſt/że narod Zydowſki ſkłonny był do báłwochwálſtwá/ iáko zá Moyzeſzá/ ták y zá Námieſtnikow iego: y dlatego często v nich wzápámiętánie przychodźiły vſtáwy Moyzeſzowe: záczym ex conuerſatione z poſtronnymi/ nie ktore obſeruationes zabobonne miedzy nie ſię mieſzáć y korzenić muśiáły. Przetoż Authorowie Moſaicum Páſchá názywáią legitimū, ktore byli zwykli zdawná świećić exterminato fermēto in azymis ná pełniey mieśiącá/ ktora náſtępuie po zrownániu dniá z nocą; y ták ſię przedtym záchowywáli Zydźi/ przy obrzędách świecenia Páſchy/ nic poſtronnych ſuperſticiey nie mieſzáiąc. Bywáły

częſtę

czeſte zániedbánia/ále czuli Páſterze/ y Krolowie ſtáránie pilne czynili o nápráwe/ álbo z przewagá iáko Elias Thæsbites, álbo z koſztem wielkim iáko Ezechiaś y Iozias Krolowie/ o czym w piśmie świetym mamy. Iudaicum zás Páſchálná zywáia nouum vel iudiciale poſtánowione tempore templi ſecundi, po niewoli Bábilonſkiey/ w ktorey ſie rozmáitym zabobonō pogáńſkim przyzwyczáili. Ná ten czas Rábi Eliezer przyczynił nowa regułe/ do dawnego Kánonu páſchálnego przez Páná Bogá głoſem Moyzeſzowym podánego. Regułá tá ieſt Leu bedu, po Zydowſku. to ieſt Nie świeć Páſchy Zydowſkiey w Poniedziáłek/ we Srzode/ y w Piatek. Tey reguły w Xiegách Moyzeſzowych nie maſz. Ieſt Luna decima quarta Exodi 12. ále te feriæ ſecunda, quarta, ſexta zkad ſie wziełyʼdla Bogá? y co záſłużeły/ że ſa odſadzone/ od świecenia Páſchy Zydowſkiey? Ieśli Luna decima quarta przypada ná te dni/ czemu nie máia świećić? kto mieśiacowi zábroni/áby bieg iego ták od Bogá náznáczony niemiał ná te dni przypadáć? Coś to ieſt ſuperſtitioſum; á z Pogánow to Zydzi pewnie wzieli. Piſze Virgilius: Numero Deus impare gaudet; y táz byłá dawnych Pogáńſkich Philozophow opinio: tego ſie miedzy pogáńſtwem Cháldeyſkim y Bábilon-

ſkim Zydźi náuczywßy/obráli ſobie ferias 1,3,5,7.
do świecenia Páſchy. y nie dziw/ że świeći Oy-
cowie in primitiua Eccleſia Quartadecimanos po-
tepiáli. Te ich regułe ták ießcze dekláruie. Jáko
my literámi náßymi a b c d e f g znáczymy w Ká-
lendarzu náßym ferias, ták tez y Zydźi ſwoim
Aleph Beth &c. znácza. Rozumie ſie tedy tá re-
gulá. Nie świec Páſchy gdźie ieſt Beth Daleth y
Vau, y toć ieſt Leu bedu. Gdyż Zydźi iáko y
Grekowie literámi liczbe zwykli znáczyć. á zátym
y ferias. A tá ich regułá/ áni roſkazániu Bożemu
przez Moyzeßá/ áni biegom niebieſkim confor-
mis eſt; bo czeſto luna decima quarta primi men-
ſis przypadá ná Poniedźiáłek/Srzode/ y Piatek:
toć iuż gdy ná ten czás inßego dniá świeca/zácho-
wuia nie Moſaicum Páſchá/ ále nouum. Schre-
kenfuxius diſputuiac o roku y dniu Meki Chry-
ſtuſá Páná/ wyliczywßy iuż fundámentá y przy-
czyny kończuduie. Ex prædictis ſatis ſuperq; tibi
conſtat quod Chriſtus paſſus ſit anno ætatis ſuæ currente
33 feria ſexta Luna 15. Atqui Iudæi peruerſi dicunt
quod Chriſtus non ſubierit paſſionẽ in die feſto Paſchæ
Iudæorum ſi die tertia Aprilis feria ſexta mortuus ſit. O
malitia hominũ! ipſi profecto negare non poſſunt quod
eo anno quo Chriſtus Domin⁹ paſſus eſt, Paſchæ feſtum
eorũ Patres celebrârunt, feria ſeptima nempe in die Sab-
bati die quarta Aprilis, Luna 16. & ad veſperam Luna 15.

come-

comederunt agnum Paschalem, & sequenti habuerunt festum in Sabbato magno. Et hoc non secundum legem Mosaicam, sed secundum traditionem Patrum. Poty sa iego słowa: z ktorych znáć że te obrzędy ich święt sły/ iuż nie według Zakonu od P. Bogá przez Moyżeszá dánego/ ale per traditionem álbo iáko zowią Cabalam; áż dopiero po Niceńskim Concilium, gdy Hebráyska Synágogá pobaczyłá rok sporządzony miedzy Kátholikámi ná Concilium Niceńskim/ ktore sie odpráwowáło zá pánowánia Konstántiná wielkiego prętko też v nich Rábbi Hillel Hannasi, ktory żył anno 344. y w dálsze látá/ comput Zydowski/ álbo wymyślił/ álbo wznowił.

Drudzy iesżcze przedtym cyclum magnum lat 247. zámykáiący w sobie trzynaście cyclos decennouenales przypisuią Rábbi Gámálielowi ś. Páwłá præceptorowi. Jákożkolwiek iest/ to iest nieomylna że oni przedtym pilno vpátrowáli Thekuphas, to iest loca & tempora æquinoctiorum & solstitiorum, álbo iáko ie Rábbi Mosche Maemon wnáukách rozmáitych dobrze ćwiczony názywa Thekuphá Tizri/ gdy słońce wchodzi in Libram. Thekuphá Thebet/ gdy słońce wchodzi in Capricornum. Thekuphá Nisan/ gdy słońce wchodzi in Arietem, Thekuphá Tamus/ gdy

słońce wchodzi in Cancrum. ktore Thekuphy/ iż mieysca w ich Kalendarzu odmieniły/ (iako też y w starym Kalendarzu/ co przed tym æquinoctium za Nicenskiego Conciliū bywało 21 Martij; to teraz przez zaniedbanie vpatrowania czasow słusznych vstąpiło ad 11 albo 10 Martij) nie dziw iż często Zydzi błądzą w święceniu Paschy.

Tak zbłądzili/ iakom wyżey nâmienił/ Roku 1630. Tak ieszcze zbłądzą anno 1644 ktorego roku Katholicy będą święcić Wielkanoc święta dnia 27. Marca/ słusznie według Kościelnych cyclos, y biegow niebieskich. Zydzi będą obchodzić Wielkanoc po Katholikach w pułczwartey Niedziele/ 21 Kwietnia/ Niech sobie rachuią iako dáleko á Thekupha Nisan to iest/ ab æquinoctio verno przy ktorym ma Pascha przypadać mense primo verni temporis, iako Iosephus świadczy quarta decima Luna sole opposito in Ariete. A ná ten czas iuż będzie in Tauro. Ruscy zaś Popi y Władikowie po Zydach będą święcić Wielkanoc I. Maij w pułtory Niedziele po Zydach/ dwa dni po ostatniey kwadrze Maia trzydzieści dni y dwa post æquinoctium cæleste. Zaiste Ruski Miesiąc. O zaślepienie ludzi vpornych. Sokrates v Platona disputuiąc de deliberatione pięknie tam Sysiphum pyta: Gdy będzie kilka Strzel-

cow/

cow/ ktorzy nie máiąc celu do ktoregoby ſtrzeláiąc zmierzáli/ ták iáko ſie ktoremu zábáży ſtrzeláią: czy będzieſz mogł poznáć/ ktory z nich ieſt lepſzy ſtrzelec. Odpowieda ow/ że ták trudno poznáć. To im cel náznáczyſz/ y każeſz do niego zmierzáć: Ták ieſt. Ktory tedy álbo cel vmierzy/ álbo bliżey celu ſtrzeli/ ten ieſt lepſzym ſtrzelcem? Ináczey bydź nie może. Teią protaſim comparationis od Sokrateſá wziąwſzy do ćiebie o zacny Narodzie Ruſki (Zydow w vporze ich zoſtáwiwſzy) y do twoich Popow y Władykow vdam ſie z pytániem/ ktory tandem cel maćie/ do ktorego zmierzáiąc/ ták ſie dáleko od ſłońcá y Mieſiącá odſtrzeliwſzy/ świetá Wielkonocne obchodźić?

Est aliquid quo tendis? & in quod dirigis arcum?
An paſsim ſequeris coruos teſtaque lutoque?

Nie pátrzćie ná Zydow cæcos duces, ktorzy y ſámi czáſem oślep ſwoie Páſche świecą/ náwet nie zgadzáią ſie miedzy ſobą w ſporządzeniu roku. Polſcy Zydzi częſto ſie rożnią od Cudzoziemſkich Zydow/ wliczeniu mieśiecy ſwoich. iáko świádczy Origanus parte 1 cap: 2 Introductionis Ephemeridum. Słowá iego ſą te: Reperiuntur autem hoc tempore Iudæi, quod ſilentio nequaquam prętereundum eſſe duxi, qui menſes plenos, cauos: & cauos plenos faciunt, atque ita Tiſri 29. Marcheſuan 30 &c. tribuunt. Cuiuſmodi Calendaria ex vicina Polonia à Iu-

dæis

dæis ad nos (Francofurtum ad Oderam) perlata sunt. Cùm verò diuersæ numerationis nullas causas reddere possint, & hæc forte *kakozelia* quadam contra omnem antiquitatẽ constituant, suis ista cõmittim⁹ authoribus. Co ná ták niepewnym Kálendarzu Zydowskim macie sie wspieráć? Pátrzćie ráczy ná cel niebieski od Páná Bogá ieszcze zá czásow Moyzeszá/ á potym od Kośćiołá Bożego náznáczony/ y do pilnego vważánia podány. Maćie słońce/ ktore wam pokázuie æquinoctium vernũ. Maćie mieśiąc od ktorego śie náuczyćie poznáć primi mensis decimam quartam. Mowćie z Dawidem prawdziwie; Videbo cælos tuos Domine; opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. Wiećie tez co iest Niedzielá/ dzień zmartwychwstánię Chrystusá Páná wsławiony: ktory Oycowie święći/ zá nátchnieniem Duchá świętego/ ná pohánbienie zabobonow Zydowskich/ y innych Heretikow temu świetu oddáli.

Zmiłuyćie śie sámi nád sobą/ y trzodą ludźi prostych y dobrych/ sobie powierzonych/ wászym tylko vporẽ przecznych. Ich vpor iest wász vpor. Jáko im wy pokażećie/ ták oni poydą: ále ieśli źle/ biádá wam o wodzowie! Juz tu tylko dobro pospolite vpátruyćie/ priwaty zániechawszy. Weźmićie przed śie náuki: ćwiczenia młodźi nie zániechayćie/ á zá tymi sposobámi wászey Cerkwi

dobrze

dobrze bedzie: zákwitnie y wdzieczny Pánu Bogu Wszechmogacemu pozytek w Jednośći Kośćiołá świetego Kátolickiego przynieśie. Gdzie Jedność y Zgodá/ tám Pan Bog: gdzie rozerwánie/ tám czárt przeklety. Náuczćie sie y od vczonych Poetow Pogáńskich/ że do sporządzenia roku potrzebá vpátrowáć bieg słońcá y mieśiącá: iák Virgilius Georgica to iest Gospodárskie Xiegi pisząc świadczy.

Vos ô clarissima mundi
Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum.

To oni przyrodzonym rozumem vznawáli. Vznay y ty zacny Narodzie Ruski/ (vpor Turkogrecki złożywszy) náukę Kośćiołá świetego: á w iednośći świetey/ zániechawszy omylnych Mieśiącow/ Kálendarzá zdroznego/ od Kanonow Nicenskich/ chwal Páná Bogá w Troycy świetey iedynego/ ktory przez Moyzeszá rzekł. Mensis iste vobis principium mensiū. Jemu iáko Stwórzyćielowi Słońcá/ Mieśiącá/ Gwiazd/ y wszystkich rzeczy/ niech bedźie cześć y chwałá/ ná wieki wieczne. Amen.

W WARSZAWIE,
v Iana Trelpinskiego K. I. M. Druk. Roku P. 1641.